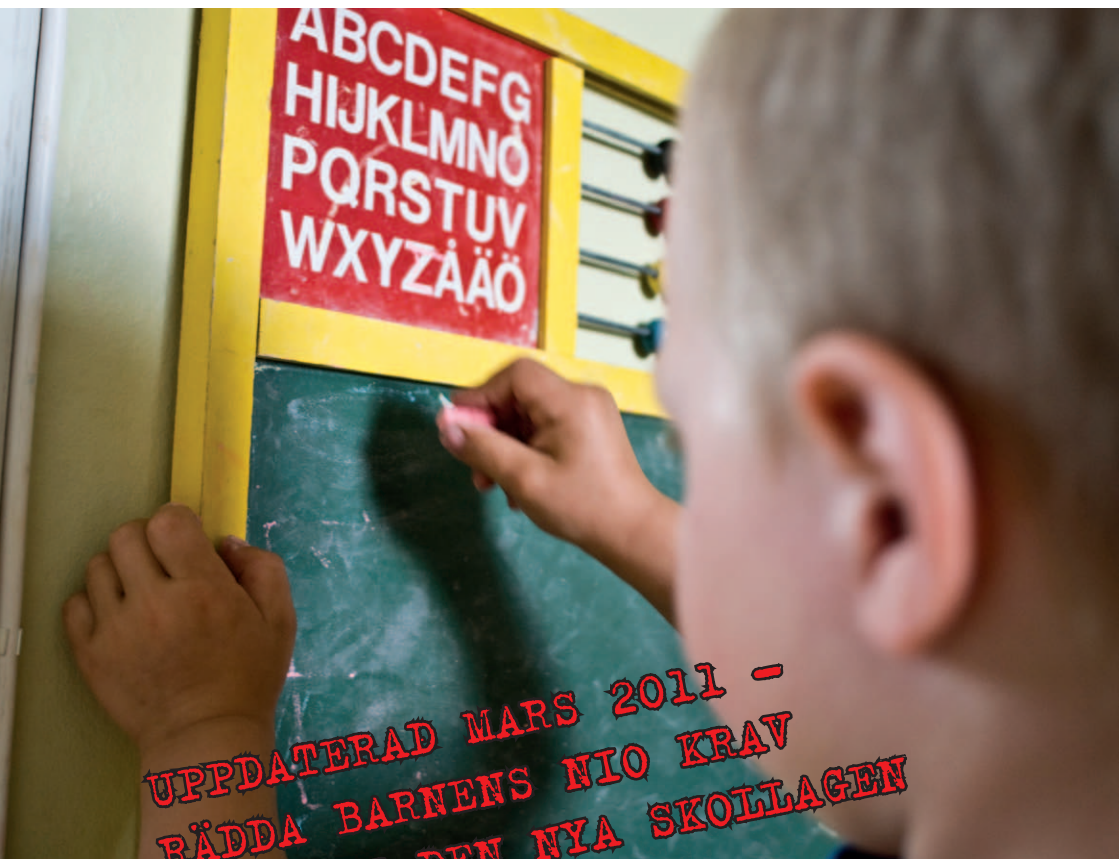

Trygghet, likvärdighet, inflytande –

Nio krav på den framtida skolan

UPPDATERAD MARS 2011 –
RÄDDA BARNENS NIO KRAV
I LJUSET AV DEN NYA SKOLLAGEN

Rädda Barnen

Rädda Barnen 2011, version 3

Rädda Barnen

107 88 Stockholm

Telefon 08 698 90 00

Fax: 08 698 90 10

Internet: www.rb.se

E-post: info@rb.se

Plusgiro: 90 2003-3

Bankgiro: 902-0033 3

Skolan är en rättighet

Alla barn har lika rätt till gratis grundskoleutbildning, ingen får diskrimineras. Rätten till utbildning handlar inte bara om en skolbyggnad och lärare. Enligt Barnkonventionen artikel 28 och 29 har rätt till en trygg och stimulerande skolmiljö fri från diskriminering, mobbning och annan kränkande behandling. En skola där de får möjlighet att utveckla sin personlighet och sina talanger. De har dessutom rätt att vara med och påverka sin utbildning och skolmiljö. Där slås också fast att skolan ska hjälpa barnen att utveckla respekt för mänskliga rättigheter, tolerans, fred och jämställdhet mellan könen. Alla stater som anslutit sig till Barnkonventionen har förbundit sig att göra sitt yttersta för att förverkliga varje barnets rättigheter utan diskriminering. Oavsett om utbildningen anordnas av privata företag eller kommuner är det staten som bär det yttersta ansvaret för att rättigheterna förverkligas.

Barn berättar om brister i skolan

De flesta barn är nöjda med sin skola, det visar bland annat Barnombudsmannens och Rädda Barnens enkäter. Men det betyder inte att det inte finns problem. Barn själva pekar ofta på problem med stress och hög arbetsbelastning. En del barn tycker att läxorna är svåra och att de inte har någon att be om hjälp. Det visar bland annat Rädda Barnens samtal med elever i årskurs 8. Det är också vanligt att elever är missnöjda med skolans arbetsmiljö och med sina möjligheter att påverka.

Rädda Barnen ställer krav på regeringen

Rädda Barnen baserar sina åsikter om skolan dels på Barnkonventionen och dels på vad barn själva säger. Den svenska skolan är bra men kan bli bättre. Utifrån Rädda Barnens långa erfarenhet av arbete i skolor, barns egna berättelser, möten med elever, deras föräldrar och andra vuxna i elevernas omgivning presenterar Rädda Barnen nio punkter för en bättre skola. En skola där man lyssnar på barn, där barn kan få förverkliga sig själva oavsett om man har någon funktionsnedsättning, fattiga eller rika

föräldrar, är flykting, har psykiska problem eller inte kan få det stöd med läxorna man behöver hemifrån. En skola med barnet i centrum där barnets rättigheter inte kränks.

Skolfrågorna är högaktuella i Sverige just nu. Den 1 juli 2011 kommer den nya skollagen att träda i kraft och innebär förändringar på en rad områden.

Skollagen är det grundläggande dokumentet om bland annat förskola, grundskola och gymnasium. Där finns övergripande mål och bestämmelser om till exempel skolplikt, avgiftsfrihet, värdegrund, skolhälsovård och kommunernas ansvar. Debatten kring frågor i skolans värld når oss nu i stort sett dagligen och beror bland annat på att skolverket och skolinspektionen sedan hösten 2008 fått ökade befogenheter när det gäller enskilda anmälningar samt uppföljning och granskning av den svenska skolan. Rädda Barnen har inte åsikter om alla de förslag som presenteras i skoldebatten. Vi tar fasta på sådant som rör barnets rättigheter och agerar när det finns risk att rättigheterna kränks.

Denna tryckning av Rädda Barnens nio krav på den framtida skolan är version 3 Mars 2011 och en del har hänt sedan första tryckningen 2008. I Mars 2011 bockar vi av att fyra av de totalt nio kraven nu är tillgodosedda. Under varje krav har vi därför lagt till en statusuppdatering. Alla krav – även de som nu tillgodosetts kräver dock att Rädda Barnen jobbar vidare med att följa upp och se till att förändringen blir verklighet bortom raderna på ett papper.

Agera lokalt!

Rädda Barnens nio krav på den nya skollagen är riktade till regering och riksdag. Om de genomförs, så förbättrar det skolan i hela landet. Men man behöver inte vänta på en förändrad skollag för att åstadkomma resultat på hemmaplan. Det är fullt möjligt för en kommun eller en skolledare att besluta om till exempel avgiftsfrihet, arbetet mot mobbning, läxhjälp eller elevinflytande. Det går antagligen också fortare att åstadkomma en förändring lokalt. Rädda Barnen uppmanar därför både elever, lärare, skolhuvudmän och skolledare att agera för att förverkliga våra krav.

Vill du veta mer?

På www.rb.se finns information om Rädda Barnens arbete med utbildningsfrågor både i Sverige och i resten av världen. Du kan också kontakta oss på info@rb.se eller 08-698 90 00. Under 2011–2012 kommer Rädda Barnen fortsätta att påverka regering och riksdag för att de fem icke tillgodosedda kraven ska bli tillgodosedda. Vi kommer också utveckla arbetet mot diskriminering, mobbning och annan kränkande behandling i skolan genom att ta fram material som kan användas av Rädda Barnens medlemsrörelse för att göra skillnad i skolan ute i landets kommuner. Ditt regionkontor kommer att vara ett fortsatt stöd i detta arbete.

Nio krav på den framtida skolan

1. Skolan ska vara fri från avgifter

Många skolor har som regel att aldrig ta ut avgifter från eleverna eller deras föräldrar. Andra skolor väljer att ta ut avgifter för till exempel skolutflykter, skrivböcker eller musikundervisning och det är skollagen som ger ett utrymme för skolorna att ta ut avgifter. Avgifter i skolan innebär att barn i ekonomiskt utsatta hushåll riskerar att diskrimineras och utestängas från vad som är normalt för de flesta barn. Självklart är det värdefullt att skolor ordnar utflykter och aktiviteter, men i första hand ska de finansieras av skolhuvudmännen. Om det behövs ekonomiska tillskott för att aktiviteterna ska bli av så måste detta ordnas på annat sätt, till exempel genom gemensamma arbetsinsatser av eleverna. Idag säger skollagen att bara obetydliga kostnader får förekomma. För att undvika att skolorna tolkar denna skrivning olika och tänjer på gränserna vill Rädde Barnen att skollagen ändras så att den obligatoriska skolan följer Barnkonventionen och är helt avgiftsfri.

Status: *Kravet inte tillgodosett. Den nya skollagen ger stöd för skolor att fortsätta ta ut avgifter. Rädde Barnen fortsätter att driva kravet mot regering och riksdag.*

2. Varje skola ska ha minst ett forum för elevinflytande

Skollagen säger att eleverna ska ha inflytande över hur deras utbildning utformas. Skolverket anser att mer än varannan grund- och gymnasieskola som inspekterats under den senaste treårsperioden behöver förbättra elevernas inflytande över sitt lärande. Rädda Barnens egna undersökningar visar att många elever inte tycker att lärare eller annan skolpersonal lyssnar på vad de säger eller tar hänsyn till vad de tycker. Barn har rätt till inflytande och delaktighet i alla beslut som rör dem enligt artikel 12 i Barnkonventionen. För skolans vidkommande gäller det alltså inte enbart om hur den enskilda elevens undervisning utformas eller hur de bemöts av lärare och skolpersonal, även om detta självklart är mycket viktigt. Det gäller också hur verksamheten i skolan som helhet bedrivs. Rädda Barnen anser att det i varje skola ska finnas forum eller organ där eleverna har möjlighet till inflytande över arbetsmiljön i skolan och utbildningens innehåll. Ett sådant forum måste göras tillgängligt även för de grupper av barn som vanligtvis inte deltar i diskussioner i klassrum eller i exempelvis klassråd.

Status: *Den nya skollagen ger ökat stöd för elevers inflytande. Rädda Barnen kommer nu att följa upp att barn inte blir diskriminerade utan att alla barn får möjlighet att var delaktiga. Detta gäller inte minst inflytandet över skolornas obligatoriska årsplaner där Rädda Barnen anser att elevers inflytande är av avgörande betydelse för ett framgångsrikt arbete mot mobbning och annan kränkande behandling.*

3. Stärk Skolverkets möjligheter till sanktioner och/eller stöd till skolor som inte följer skollagen

Rädda Barnen anser att den största risken med ett decentraliserat skolsystem är att principen om en likvärdig utbildning över hela landet går förlorad. Mot bakgrund av de stora skillnaderna i tillämpning av skollagen mellan skolor i Sverige efterlyser Rädda Barnen ett tydliggörande i skollagen av Skolverkets roll och mandat gentemot skolor som inte följer skollagen. Detta bör gälla såväl kommunala skolor som fristående skolor. Skolverket har ansvar för att inspektera skolorna och följer också upp sina inspektioner, men har utöver det inte i uppgift att bistå i förbättringsarbetet. Skolverket kan återkalla tillståndet för fristående skolor som är bristfälliga. Mot de kommunala skolorna finns inga sanktionsmöjligheter

Status: *Kravet tillgodosett i den nya skollagen. Den nya skollagen innehåller en femgradig sanktionstrappa mot såväl kommunala som friskolor. Rädda Barnen fortsätter att följa upp likvärdigheten bland skolor i Sveriges olika kommuner samt skolinspektionens roll när det gäller att utvärdera, följa upp och analysera svenska skolor.*

4. Alla elever ska vara garanterade minst två lärarledda timmar studie-stöd per vecka i anslutning till skoldagen

Många elever får inte det stöd de behöver för att klara läxorna hemma. Många föräldrar har inte tid eller möjlighet att ge sina barn det stöd de behöver för att klara skolarbetet, trots att de försöker. Till exempel berättar ensamstående föräldrar att de har svårt att få tiden att räcka till för både läxhjälp och heltidsarbete. Föräldrar med utländsk bakgrund beskriver hur de ibland på grund av språket har svårigheter att hjälpa sina barn med läxor. I andra hem där det saknas studievana eller där det är svårt att läsa läxor på grund av trångboddhet eller sociala problem är det också viktigt att barn får möjlighet till stöd inom skolans ramar.

För att skapa en mer jämlik situation vill Rädde Barnen att alla elever som så önskar ska garanteras minst två timmar lärarlett studie-stöd i anslutning till skoldagen. Genom att erbjuda alla elever stöd ris-kerar man inte att peka ut enskilda grupper av barn.

Status: *Kravet inte tillgodosett. Den nya skollagen ger inget extra stöd för elever att klara hemläxorna. Rädde Barnen fortsätter att driva kravet mot regering och riksdag.*

5. Barn utan papper ska ha rätt till skolgång

Att vara utan papper betyder att leva "irreguljärt" i Sverige, till exempel att man rest in i landet utan att söka uppehållstillstånd, eller att man gömmer sig efter beslut om avvisning. Barn utan papper är bland de mest utsatta i vårt land. De har mycket små möjligheter att påverka sin situation eller hävda sina rättigheter. En del lever åtskilda från sina föräldrar, andra har föräldrar som är i psykisk obalans.

För barn utan papper kan skolgången bli direkt avgörande för den psykiska hälsan. För att undvika att allvarliga symtom som ångest, regression, sömn- och aptitlöshet eller självmordstankar blir kroniska, måste barnet få en möjlighet att återhämta sig och leva som andra barn. Skolan blir den oas som barnet behöver. Skolan innebär också ett hopp om utbildning och en bättre framtid. När barnen inte får gå i skolan innebär detta att deras rättigheter kränks, samt att deras psykiska hälsa och utveckling äventyras.

Alla barn har rätt att gå i skola enligt Barnkonventionen. Rätten beror inte på medborgarskap eller vilken status man har i samhället överhuvudtaget. All barn har samma rättighet. Det borde självklart uttryckas tydligt i svensk lag. Så är det inte idag. Därför händer det att skolor och kommuner nekar papperslösa barn en plats i skolan. Rädda Barnen kräver att skollagen ändras så att det klart uttrycks att rätten till skola gäller lika för alla barn oavsett legal status.

Status: *Kravet tillgodosett i samband med regeringens och Miljöpartiets uppgörelse om migrationspolitiken i mars 2011. Rädda Barnen fortsätter nu med att följa upp hur uppgörelsen blir verklighet och ger gömda/papperslösa barn en chans till skolgång i Sverige.*

6. Rätt att välja skola – även för barn med funktionsnedsättning

Trots att varje kommun är ansvarig för att tillhandahålla utbildning för alla barn lämnar skollagen dörren öppen för diskriminering av elever med funktionsnedsättning. Enskilda skolor kan enligt lag neka att ta emot barn med funktionsnedsättning med hänvisning till att det innebär betydande kostnader eller organisatoriska svårigheter. I stället kan elever hänvisas till en annan skola som ligger långt hemifrån eller där de av andra skäl inte vill gå. Detta leder till att såväl fristående som kommunala skolor saknar incitament att ta emot elever med funktionsnedsättning.

När det gäller barn utan funktionsnedsättning anses det som en självklar rättighet att de fritt ska kunna välja vilken skola de vill gå i. När barn med funktionsnedsättning nekas denna rätt innebär det diskriminering. Rädda Barnen kräver att det fria skolvalet ska vara fritt för alla även för barn i behov av särskilt stöd.

Status: *Kravet inte tillgodosett. Rädda Barnen fortsätter att driva kravet mot regering och riksdag för att göra skolvalet fritt för alla barn.*

7. Skriv in rätten till kurator och psykolog i skollagen

Stress, oro, nedstämdhet och ångest är inte ovanligt bland barn och unga i skolan. Förebyggande arbete med elevers hälsa är viktigt för att inte problemen ska fördjupas. Det är mycket viktigt att elevvårdspersonal är lätt tillgänglig för den som behöver. Den nuvarande skollagen säger att det ska finnas skolsköterskor och skolläkare, men ingenting om kurator eller skolpsykolog. Rädda Barnen anser att rätten till kurator och psykolog ska skrivas in i skollagen. För att detta inte bara ska vara en rättighet på papperet måste skolornas huvudmän också sätta in åtgärder för att öka tillgängligheten till både sköterska, läkare, kurator och psykolog i alla skolor. Tillgången ska vara likvärdig oberoende av vilken kommun barnet bor i eller vilken skola han/hon går i.

Status: *Den nya skollagen innebär att psykolog och kurator nu ska vara tillgänglig på svenska skolor. Rädda Barnen fortsätter detta arbete med att följa upp den verkliga tillgången till psykologer och kuratorer på skolorna*

8. Betyg ska kunna omprövas

Betygen är viktiga eftersom de kan avgöra barnets och ungdomars möjligheter till fortsatt utbildning efter grundskolan. Därför måste det finnas system som säkerställer att felaktigt satta betyg kan ändras. Så är det inte idag. Betygen är ett av väldigt få myndighetsbeslut som inte kan överklagas. Det är allvarligt, bland annat eftersom det idag finns stora skillnader i betygssättning skolor emellan, som inte kan förklaras utifrån elevernas prestationer.

Lärarens makt att sätta betyg utan möjlighet till omprövning kan också göra att elever inte vågar uttrycka sina åsikter fritt. Det kränker rätten till inflytande, som är en av grundprinciperna i Barnkonventionen.

Status: *Kravet inte tillgodosett. Den av regeringen tillsatta betygsutredningen släppte sin rapport den 12 januari 2011 och förslagen bygger på elevers rätt att få sina betyg omprövade. Rädda Barnen vill nu att regering och riksdag går vidare med betänkandet och ser till att 2011 blir ett år då rättssäkerheten stärks för barn i svenska skolor.*

9. Barn har rätt till trygg barnomsorg – även om föräldrarna jobbar på obekväma tider

Kommuner har enligt skollagen skyldighet att ordna med förskoleverksamhet och skolbarnomsorg så att småbarnsföräldrar ska kunna arbeta heltid. Detta gäller dock inte de föräldrar som arbetar utanför vanliga kontorstider. Regeringsrätten slog i en prejudicerande dom fast att Strängnäs kommun enligt skollagen inte behöver erbjuda barnomsorg när föräldrarna nattarbetar eller under helger.

Rädda Barnen vet att många småbarnsföräldrar, i synnerhet ensamstående med barn, har en utsatt ekonomisk situation och arbetar på obekväma arbetstider. Regler som försvårar för föräldrarna att arbeta på kvällar och helger riskerar att leda till en ansträngd ekonomisk situation för deras barn. Rädda Barnen menar att alla barn har rätt till en trygg barnomsorg och förskoleverksamhet på kvällar och helger.

Status: *Kravet inte tillgodosett. Den nya skollagen innehåller dock en ökad betoning av kravet att kommuner ska tillhandahålla barnomsorg med hänsyn till förälders förvärsarbete eller familjens situation i övrigt. Rädda Barnen fortsätter att påverka för en mer tydlig skyldighet för kommunerna.*

*Rädda Barnen kämpar för barns rättigheter.
Vi väcker opinion och stöder utsatta barn i Sverige
och i världen.*

Rädda Barnen

Save the Children Sweden

107 88 Stockholm

Telefon: 08 698 90 00

Telefax: 08 698 90 10

info@rb.se

www.rb.se